

Dokter Verheul, met zachte stem: 'De kans dat u zal sterven aan kanker is groot'

Patiënten komen er met knikkende knieën binnen. En dat is niet zo gek, want op deze poli worden alleen mensen met kanker behandeld. Maar bij deze poli probeert men met een patiëntgerichte behandeling én een prachtig interieur iedereen een zo goed mogelijk gevoel te geven.

TEKST: LISANNE VAN SADELHOFF BEELD: JANSJE KLAZINGA

Designpoli

24 uur meelopen op VUmc Cancer Center

Vandaag voelt ze zich 105, zegt Ankie Bakker. Ze heeft een "chemobrein", is moe en vergeetachtig. Ze schudt arts Henk Verheul de hand. "Zachtjes, niet te hard knijpen." Een grimas. "Ik heb last van een tintelende arm. Die vervelende infuuspijpen ook." Ankie (1937) is samen met haar man in het Cancer Center Amsterdam (CCA) van VU medisch centrum. Op het computerscherm van dokter Verheul is een dwarsdoorsnede van haar lichaam te zien. Een wazig, grijs vlekje op de lever – onzichtbaar voor de leek – vertelde Verheul begin vorig jaar dat het mis was. Haar darmkanker was uitgezaaid naar de lever. "Zo gek. Als ik naar die scan kijk, voelt het helemaal niet alsof dat mijn eigen lichaam is," zegt Ankie. "Maar ik weet al een tijd dondersgoed waar ik aan doodga." Verheul knikt bedachtzaam en zegt met zijn zachte stem: "We hebben het eerder besproken en ik vind het vervelend om het weer te bevestigen, maar de kans dat u zal sterven aan kanker is groot." Ankie glimlacht. "Zover is het nog lang niet, hè, dokter. Hoe gaat het trouwens met uw gezin? Loopt u nog wel eens hard met uw dochter?" Ankie komt nu een jaar bij dokter Verheul (1968), een lange man, vaak gekleed in een

blauw overhemd en spijkerbroek. Als hij patiënten ziet – en dat is twee dagen per week – trekt hij er een witte jas overheen. Jaarlijks komen er in VUmc CCA vijftienduizend patiënten met allerlei soorten kanker voor diagnose, behandeling of second opinion. Naast oncoloog is Verheul ook hoofd van het CCA en begeleidt hij wetenschappers bij onderzoeken naar kanker. De ziekte is zijn geduchte vijand. "Mijn wens om kanker geneesbaar te maken is heel groot, maar niet zo realistisch," zegt hij in zijn werkkamer. Voor, achter en naast hem liggen dossiers van patiënten. Het liefst ziet hij al deze mensen kerngezond de poli uit lopen.

Venijnige cellen

Ongeveer zestig procent van alle kankerpatiënten in Nederland overleeft de ziekte meer dan vijf jaar of geneest helemaal. Die andere veertig procent sterft er eerder aan. Tien jaar geleden lag dat percentage nog op vijftig. Dat geeft Verheul moed. "We hebben al veel bereikt. Nu zijn de behandelingen vaak veel complexer doordat we zowel medicijnen als radiotherapie als chirurgie toepassen; en dit alles is meer aangepast aan de individuele patiënt. Tien jaar geleden ▶

Henk Verheul, oncoloog en hoofd van CCA

was dat veel minder." Ter verduidelijking tekent Verheul een tumor op zijn kladblokje. "Ze zijn soms heel venijnig, ingenieus." Hij krast de klomp met cellen weer door. Ging het in het echt ook maar zo makkelijk.

In het CCA krijgen nieuwe patiënten binnen 48 uur een diagnose en dan is er vaak een behandelplan opgesteld. Vroeger waren behandelingen standaard en werden patiënten over één kam geschoren, zegt Verheul. "Nu zijn de behandelingen veel meer patiëntgericht." Zo overlegt hij met twintig tot dertig collega-artsen van verschillende disciplines over het behandelplan voor elke specifieke patiënt. Wat is de leeftijd en voorgeschiedenis, wat kan de patiënt aan; het wordt in een grote zaal besproken met de scans van de patiënt op een beeldscherm. "Soms is het net een kippenhok."

Opknappen onder een bladerdak

Er wordt gestreefd naar een dagbehandeling op de polikliniek, zodat de patiënt 's ochtends binnenwandelt en 's avonds weer naar huis kan. Bij dat 'binnenwandelen' worden de bezoekers vaak begroet door een gastheer of -vrouw. "Goedemorgen, wilt u misschien een kopje koffie?" De wachtruimte draagt de vriendelijke benaming 'De lounge', er staan bloemen op tafel en het is er licht door de

immense ramen die uitzicht bieden op de Zuidas en het dakterras. Er zijn kleine nisjes met stoelen, tafeltjes en hier en daar een tv. "Bijna een hotel," noemt Ankie het.

Een bezoeker verstelt zijn leren, crèmekleurige fauteuil van de zit- naar de ligstand en zijn vrouw leest een tijdschrift aan de tafel. Ziekenhuislucht? Die ruiken ze hier niet. Sterker nog: in de hal hangt een vleugje verse koffiegeur. *Bright site*, zo heet de stijl waarin het interieur van het CCA is ingericht. Het idee erachter, *healing environment*, is afkomstig uit Amerika. Het gaat uit van de gedachte dat mensen, die hier vaak met knikkende knieën binnenkomen, zich prettiger voelen. Corry Mietus (1960) is verpleegkundige. Ze loopt langs de bedden waar de dagbehandelingen worden gegeven. Ter illustratie drukt ze op de afstandsbediening en laat ze een ziekenhuisbed zakken, de temperatuur stijgen en de lichten dimmen. Op de plafonds boven de bedden is een bladerdak van bomen afgebeeld. "Mooi hè," glimlacht ze. "De natuur komt overal terug. Er hangen ook schilderijen van koeien, zeeën, landschappen."

Trouwlocatie

Corry Mietus zit al vijftientig jaar in het vak en heeft heel wat mensen zien genezen, maar ook zien sterven. "Het is een rotziekte," zegt ze. "Maar we maken ook mooie dingen mee en kunnen mensen helpen." Zoals het echtpaar van middelbare leeftijd, met twee dochters. De man had kanker. Tijdens een chemokuur zaten ze naast elkaar en Corry vroeg nu eens aan de vrouw van de patiënt: 'Hoe gaat het eigenlijk met jou?' Corry: "Ze barstte in huilen uit. Zat zó aan haar tax." Corry praatte met haar en schakelde maatschappelijk werk in. "Een steuntje in de rug hadden ze nodig. En dat zie je vaker bij partners: alles draait om de zieke. Er ligt nu bijvoorbeeld een vrouw bij ons op de afdeling. Als ze klaar is met de behandeling, gaat ze een weekje naar haar zus om vertroeteld te worden. En haar man? Die gaat vissen. Gewoon vissen. Heeft hij al in geen tijden meer gedaan. Geweldig toch, dat je zo'n adempauze kunt inlassen samen?" ►

“Mijn wens om kanker geneesbaar te maken is heel groot, maar, niet erg realistisch”

Hoogleraar
Bauke Ylstra

Soms hebben mensen de tijd niet meer om een adempauze te nemen, weten Verheul en zijn collega's. 'Snel hier getrouwd. Spoedgevalletje...' staat er in het gastenboek van de familiekamer die soms als trouwlocatie fungeert. Die is als een huiskamer, met planten, schemerlampen, boekenkasten, dvd's, een computerhoek, keukentje en eetkamer. Een ander berichtje: 'Ik was hier nog nooit eerder geweest, maar mijn moeder slaapt vanavond in het ziekenhuis.' Was getekend: een jong meisje, dat hartjes om haar naam en de naam van haar moeder had getekend.

Broodje zalm

Corry Mietus loopt terug naar de afdeling. De patiënten wachten. Achter haar zit een jongetje aan het voeteneind van het bed van zijn moeder en kijkt een film met een grote koptelefoon op. Zijn moeder leest een tijdschrift en krijgt een chemokuur. Op één van de twaalf bedden lag Ankie laatst bijna drie uur – haar man al lezend aan haar zijde. Tussendoor haalde hij nog een broodje zalm voor haar bij de brasserie vlakbij. Haar favoriet. "Door de medicijnen voelt het alsof ik een sluier over me heen krijg. Ik ben mezelf niet," zegt Ankie, half tegen zichzelf, half tegen Verheul. Ze neemt een slok thee. Verheul: "De komende zes maanden worden zwaar. Je zult je vaak niet goed voelen." "Net zoals die ene keer?" vraagt Ankie. Verheuls lach vult zijn werkkamer. Hij vroeg eens aan Ankie hoe het met haar ging. Ze had zuchtend naar haar hoofd gewezen. Koppijn, en zo misselijk. Want Ankie was die dag daarvoor 75 geworden en ze hield zo van champagne. "Dokter," zei ze, "ik heb een kater."

Naar 'de blokkendoos'

Verheul weet dat Ankie en de andere patiënten niet beter worden van het onderzoek dat op dit moment gedaan wordt. Daar gaat tijd overheen. "Ze zullen denken: mooi, maar ik heb er niets aan." Voor de toekomstige patiënten wordt volop onderzoek gedaan in het researchgebouw dat met een tunnel is verbonden met de poli en het ziekenhuis: de roodblauw geblokte 'blokkendoos', zoals de

medewerkers het noemen. De onderzoeken hebben twee doelen: vroegdiagnostiek, dus het zo vroeg mogelijk ontdekken van een tumor, zodat de patiënt nog kan worden genezen; en therapie op maat, waarbij onderzoekers proberen vast te stellen welke therapie het beste is voor welke patiënt. De blokkendoos bevat verschillende laboratoria die eruitzien zoals een laboratorium eruit hoort te zien: flesjes, pipetjes, pannetjes (centrifuges, blijkt na uitleg) en afvalbakjes. Hier werkt Bauke Ylstra (1965), hoogleraar tumorgenoom analyse op de pathologieafdeling. Hij doet onderzoek naar genetische afwijkingen van tumoren. "Als we weten wát de ene tumor anders maakt dan de andere, kunnen we gericht behandelen." Ook aan de hand van DNA proberen ze te voorspellen welke behandelingen zullen aanslaan bij een bepaalde patiënt.

Eureka-momentje

Jaarlijks komen er vijftienhonderd tumoren bij Ylstra en zijn collega's 'langs'. Hij trekt een lade open en haalt er delen van tumoren uit die op gekleurde blokjes zijn geplakt. Het zijn dwarsdoorsnedes van weefsel, niet groter dan een paar vingertoppen en roze, bruin, zwart of gelig. Aan Ylstra de eer deze tumoren van héél dichtbij te bekijken. "Daar zijn erg mooie technieken voor." Hij haalt er een dossier bij en laat een soort grafiek zien. Met een pen wijst Ylstra op een lijntje dat net iets langer is dan de rest. Hij waarschuwt: dit wordt een ingewikkeld verhaal, maar wel belangrijk voor de toekomst. "Vroeger, toen we nog met minder goede apparaten werkten, konden we die langere lijntjes niet goed zien en werden ze als ruis beschouwd. Nu zijn de technieken beter. Een collega wees me op dit langere lijntje en ik ging denken en denken. En ineens," Ylstra knipt in zijn vingers, "pats, boem, ik had het. Eureka. Die lijn, dat is geen ruis. Het is een afwijking, weliswaar een héél kleine, maar wel een heel venijnige." En ja, dan fietst hij aan het einde van de werkdag drie keer zo hard naar huis. "Zoiets werkt waanzinnig enthousiasmerend, voor

het hele team. Natuurlijk, we kunnen er nu nog geen levens mee redden, maar het is een begin." Dagenlang liep hij met het grafiekje in de borstzak van zijn laboratoriumjas. "Kijk nou, kijk nou. Ik duwde het onder de neus van iedere collega die ik tegenkwam."

Geen kouwe kleren

Aan de andere kant van de tunnel, waar de patiënten behandeld worden, wordt juist veel gehuild – ook door het personeel. Veel artsen en verpleegkundigen geven toe: ja, ik pink een traantje weg, want nee, ik ben geen robot. "Voortdurend komen we kwetsbare mensen tegen die balanceren tussen hoop en vrees," zegt een van hen. Een ander: "Je relativeert snel als je hier werkt. Regent het als je fietst? Gij zult niet klagen – je bent immers gezond." Ook Verheul heeft het soms moeilijk, zegt hij. Die slechtnieuwsgesprekken zijn verdrietig. "Het was naar om u te vertellen dat er uitzaaiingen waren, mevrouw Bakker," zegt Verheul tegen Ankie. Zij knikt hevig, zo van: ik weet het. Verheul: "Mensen reageren vaak verdrietig. Je wilt niet dood, dus je wilt geen kanker." Ankie: "Mensen zeggen vaak na zulk slecht nieuws: waarom ik? Ik dacht juist: waarom zou ik het niet kunnen krijgen?" Haar 'zekere gevoel' dat ze had, is weg, zegt Ankie. Maar ze wil er niet te veel aan denken. "Ik ben niet bang om dood te gaan en ik blijf dingen doen die ik wil doen." Verheul somt op: "Stedentripjes, musea en je bent op vakantie naar België en Duitsland geweest, toch?" Ankie: "Ja, want ik heb nog geen pijn. Ik hoop dat dat zo blijft; ik ben bang voor die pijn." Verheul: "We gaan het prikken makkelijker maken: je krijgt een kastje in je borstkas." Met zo'n kastje hoeft Ankie niet in haar arm geprikt te worden en kan ze mensen gewoon de hand schudden. Ankie maakt aanstalten om te gaan. Ze staat naast Verheul, knijpt haar ogen samen en denkt even na. "Dokter, ik moet het u nu toch zeggen. U bent lang, maar u loopt zo voorover gebogen. Dat is slecht voor uw nek." Verheul lacht – hij hoort het vaker – en schudt Ankie de hand. Zachtjes, uiteraard. ■

‘Als je hier werkt dan relativeer je snel’

LOOPT U MEE VOOR HET CCA?

Het CCA van het VUmc is sinds vorig jaar het goede doel van de TCS Amsterdam Marathon, die plaatsvindt op 20 oktober. Arts Henk Verheul zal meelopen. En ook Zin doet mee, onder leiding van hoofdredacteur Nathan Vos. De hardlopers zijn te sponsoren via marathoncca.alvarum.net, hun opbrengst gaat naar het onderzoek naar kanker van het CCA. Zelf meelopen kan natuurlijk ook (8, 21 of 42 kilometer). Inschrijven gaat via www.tcsamsterdammarathon.nl.